

บทที่ 2

หลักการ แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับโทษปรับในคดีอาญาตามประมวล

กฎหมายอาญา มาตรา 29/1: ศึกษากรณีคดีที่ศาลมีคำพิพากษา

ลงโทษจำคุกไม่เกินสามปีและปรับ

การอยู่ร่วมกันของคนในสังคมนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีกฎหมายเพื่อในการควบคุมพฤติกรรมหรือลงโทษผู้กระทำความผิด ซึ่งหากปราศจากกฎหมายแล้วก็จะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยในสังคมขึ้นได้ โทษทางอาญาจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้กฎหมายอาญาสามารถ ใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ การกำหนดบทลงโทษทางอาญาเป็นมาตรการหนึ่งที่มีขึ้นเพื่อใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดทางอาญาตามที่กฎหมายกำหนด ซึ่งเมื่อมีการกระทำความผิดทางอาญาเกิดขึ้นย่อมต้องมีการลงโทษแก่ผู้ที่กระทำความผิดตามกฎหมาย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษโดยตรงต่อผู้กระทำความผิดเพื่อเป็นการป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นอีกในสังคม ซึ่งประเภทของโทษที่ใช้แก่ผู้กระทำความผิดนั้นเป็นไปตามความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์ที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งได้มีการกระทำความผิดหรือที่กระทำการใดที่กฎหมายได้บัญญัติไว้ว่าเป็นความผิด โดย “โทษปรับ” เป็นบทลงโทษทางอาญาประเภทหนึ่งที่ได้ชื่อว่า เป็นบทลงโทษสถานเบาที่สุดในบรรดาโทษที่กฎหมายกำหนด โดยมุ่งบังคับเอาแก่ทรัพย์สินจากผู้กระทำความผิดเพื่อทดแทนการที่ผู้กระทำความผิดอาจถูกแก้แค้นจากฝ่ายผู้เสียหายเพื่อแสดงให้เห็นว่าผู้กระทำความผิดได้รับผลร้ายอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว เพื่อเป็นการป้องปรามผู้กระทำความผิดมิให้กระทำความผิดซ้ำอีกทั้งยังเป็นการให้โอกาสแก่ผู้กระทำความผิดได้กลับตัวและใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างปกติสุข

ในปัจจุบันนานาอารยประเทศได้กำหนดโทษปรับไว้ในกฎหมายอาญาเพื่อเป็นโทษสถานเบาในความผิดเล็กน้อยที่ผู้กระทำความผิดไม่สมควรรับโทษจำคุกหรือใช้ควบคู่กับโทษจำคุกในกรณีที่ต้องการให้โทษจำคุกหนักขึ้น แม้ว่าโทษปรับจะเป็นโทษสถานเบาที่ใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดที่มีพฤติการณ์ไม่ร้ายแรงนัก แต่การบังคับใช้โทษปรับก็ยังมีปัญหาบางประการในการกำหนดจำนวนเงินหรือวิธีการที่ถูกนำมาใช้แทนในกรณีที่ผู้กระทำความผิดไม่มีเงินหรือทรัพย์สินที่จะนำมาชำระตามกฎหมายได้ ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญและมีความจำเป็นในการศึกษาวิจัยปัญหาการบังคับโทษปรับในคดีอาญาของประเทศไทยว่าควรมีหลักเกณฑ์อย่างไร เพื่อนำไปสู่การแก้ไข

บทบัญญัติของกฎหมายให้มีความครอบคลุม ชัดเจน มีประสิทธิภาพและตรงตามเจตนารมณ์อันแท้จริงของกฎหมายต่อไป

2.1 ความหมาย ลักษณะและประเภทของโทษปรับ

โทษปรับเป็นโทษทางอาญาฐานหนึ่งที่ใช้ลงโทษผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา เป็นมาตรการทางกฎหมายที่บังคับเอากับทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด¹ การบังคับโทษปรับจะต้องตอบสนองการคุ้มครองสาธารณะต่อการกระทำความผิดในต่อไปด้วย และต้องสามารถเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่บกพร่องของผู้กระทำความผิดนั้น ไม่กลับไปกระทำความผิดซ้ำ และสามารถปรับตัวอยู่กับผู้อื่นในสังคมได้อย่างปกติสุข ซึ่งนอกเหนือไปจากโทษปรับในประมวลกฎหมายอาญาแล้ว โทษปรับนี้ยังบัญญัติไว้ในกฎหมายฉบับอื่นๆ ด้วย เช่น พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 หรือในพระราชบัญญัติอื่นๆ เป็นต้น ซึ่งข้อดีของการใช้โทษปรับนั้นคือผู้ต้องโทษไม่ต้องปะปนกับผู้กระทำความผิดอื่นๆ แต่ในส่วนข้อเสียคือโทษปรับไม่สามารถแก้ไขจิตใจและไม่สามารถข่มขู่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจได้²

ประเภทของโทษปรับแบ่งออกได้เป็น 4 ประเภท ดังนี้

1) การลงโทษตามหลักนิติเศรษฐศาสตร์

ในทางนิติเศรษฐศาสตร์ บุคคลจะตัดสินใจกระทำความผิด หากประเมินว่าผลประโยชน์คาดคะเนของการกระทำความผิดสูงกว่าต้นทุนคาดคะเนของการกระทำความผิด ซึ่งจะสอดคล้องกับทฤษฎีการเลือก (Choice Theory) และทฤษฎีเจตจำนงอิสระ (Free Will Theory) การลงโทษเกี่ยวกับการกระทำความผิดต้องมีความเหมาะสมจึงจะสามารถป้องปรามการกระทำความผิด โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่มต้นทุนคาดคะเนของการกระทำความผิด และลดผลประโยชน์คาดคะเนของการกระทำความผิดได้แก่³

(1) การเพิ่มบทลงโทษให้สูงขึ้น

(2) การเพิ่มโอกาสการจับกุมให้มากขึ้น

¹ จีรวิทย์ ลิปิพันธ์. (2550). *ปัญหาโทษปรับในประเทศไทย*. รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต. หน้า 1.

² สกฤตรัตน์ ทิพย์บุญทรัพย์. (2565). *การบังคับคดีอาญา: ศึกษาการบังคับโทษปรับ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://libdoc.dpu.ac.th/mtxt/article/422980.pdf>. [2565, 21 ธันวาคม]. หน้า 58.

³ ฌัญฉรีชา วงศ์ชัย. (2565). *ปัญหาการกำหนดโทษปรับทางอาญา: ศึกษากรณีพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://grad.dpu.ac.th/>. [2565, 21 ธันวาคม]. หน้า 181.

2) การปรับตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด (Ordinary Fine)

เป็นการกำหนดโทษปรับแบบตายตัว (Fixed Sum System) ซึ่งระบบดังกล่าวได้ให้อำนาจศาลในการใช้ดุลพินิจกำหนดช่วงของค่าปรับ กล่าวคือ ศาลจะปรับได้ไม่ต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนดและจะต้องไม่เกินอัตราที่กฎหมายกำหนดด้วยเช่นกัน และศาลจะต้องกำหนดอัตราค่าปรับให้เหมาะสมและได้สัดส่วนกับผู้กระทำความผิดแต่ละราย โดยศาลจะต้องพิจารณาถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดตลอดจนความเป็นอยู่มาประกอบในการกำหนดโทษปรับ⁴ เช่นในความผิดเกี่ยวกับการก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชน มาตรา 334 บัญญัติว่า “ผู้ใดเอาทรัพย์สินของผู้อื่น หรือที่ผู้อื่นเป็นเจ้าของรวมอยู่ด้วยไปโดยทุจริต ผู้นั้นกระทำความผิดฐานลักทรัพย์ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสามปี และปรับไม่เกินหกหมื่นบาท”

3) การกำหนดค่าปรับตามวันและรายได้ (Day Fine)

กฎเกณฑ์สำคัญของระบบปรับโดยกำหนดตามวันและรายได้ขึ้นอยู่กับสมมติฐานที่ว่าผู้กระทำความผิดแต่ละคนมีชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกัน บางคนร่ำรวย บางคนยากจน ทำให้การปรับพิจารณาปรับในความผิดทางอาญา จึงมุ่งเน้นถึงจำนวนวันที่ต้องนำมาเป็นเกณฑ์ในการปรับ ไม่ใช่จำนวนเงินซึ่งเป็นค่าปรับ ดังนั้น การกำหนดค่าปรับตามวันและรายได้ ทำให้เกิดหลักเกณฑ์ 3 ประการ ดังนี้⁵

ประการแรก รายได้ต่อวัน (Day Income ของผู้ซึ่งต้องโทษปรับ) ซึ่งผู้พิพากษาจะได้รับข้อมูลของผู้ต้องโทษจากพนักงานอัยการซึ่งได้พิจารณาจากรายได้ต่อวันของจำเลยว่า จำเลยในคดีนั้นๆ มีรายได้วันละเท่าใด

ประการที่สอง ปริมาณวัน (Amount of Days) โดยผู้พิพากษาพิจารณาว่า ความเสียหายอันเกิดจากที่ผู้กระทำความผิดนั้น จะต้องถูกลงโทษปรับเพียงใด ซึ่งศาลจะนำจำนวนวันปรับมาเป็นตัวเริ่มต้นเพื่อนำไปคูณกับรายได้ต่อวันของจำเลย

ประการที่สาม จำนวนค่าปรับ (Amount of Fine) กล่าวคือ ผลลัพธ์ที่มาจากปริมาณวันซึ่งคูณกับจำนวนรายได้ต่อวันของจำเลย สิ่งนำมาสู่จำนวนค่าปรับที่ใช้กำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดเป็นรายคดี

⁴ สกฤตรัตน์ ทิพย์บุญทรัพย์. (2565). *การบังคับคดีอาญา: ศึกษาการบังคับโทษปรับ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://libdoc.dpu.ac.th/mtext/article/422980.pdf>. [2565, 21 ธันวาคม]. หน้า 59.

⁵ สกฤตรัตน์ ทิพย์บุญทรัพย์. (2565). *การบังคับคดีอาญา: ศึกษาการบังคับโทษปรับ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <http://libdoc.dpu.ac.th/mtext/article/422980.pdf>. [2565, 21 ธันวาคม]. หน้า 59.

4) การลงโทษตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับ

การลงโทษตามจำนวนเท่าของประโยชน์ที่ได้รับ อันเป็นการเพิ่มอัตราส่วนโทษของโทษปรับซึ่งปรากฏอยู่เดิมเป็นสองเท่า สามเท่า หรือมากกว่านั้น โดยมักจะพบในความผิดบางประเภท ตามกฎหมายหรือพระราชบัญญัติต่างๆ ที่มีเจตนารมณ์ในการคุ้มครองเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ของสาธารณะ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้โทษปรับมีความสอดคล้องกับปริมาณความเสียหายทางเศรษฐกิจที่สังคมได้รับจากการกระทำความผิด และถือเป็นการลงโทษที่สาสมและทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบ⁶ เช่น ตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 มาตรา 296 บัญญัติว่า “ผู้ใดฝ่าฝืนมาตรา 238 มาตรา 239 มาตรา 240 มาตรา 241 หรือมาตรา 243 ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกิน 2 ปี หรือปรับเป็นเงินไม่เกิน 2 เท่าของผลประโยชน์ที่บุคคลนั้นๆ ได้รับไว้ หรือพึงจะได้รับเพราะการกระทำฝ่าฝืนดังกล่าว...” ยกตัวอย่างกรณีตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5583/2557 กล่าวคือ จำเลยที่ 1 เป็นผู้ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบธุรกิจหลักทรัพย์ประเภทการเป็นนายหน้าซื้อขายหลักทรัพย์ ได้คำตอบแทนจากค่าธรรมเนียมในการซื้อขายตามมูลค่าหลักทรัพย์ จำเลยที่ 2 เป็นลูกจ้างของจำเลยที่ 1 ตำแหน่งเจ้าหน้าที่การตลาดอาวุโส มีหน้าที่ดูแลให้คำแนะนำหรือคำปรึกษาแก่ผู้ลงทุนในการซื้อขายหลักทรัพย์ จำเลยที่ 2 ในฐานะเจ้าหน้าที่การตลาดจึงเป็นผู้ใกล้ชิดกับผู้ลงทุนและใกล้ชิดข้อมูลของหลักทรัพย์ ต้องติดต่อและให้ข้อมูลประกอบการตัดสินใจแก่ผู้ลงทุน คำปรึกษาและคำแนะนำดังกล่าวย่อมมีอิทธิพลต่อผู้ลงทุน ที่จะตัดสินใจซื้อขายหรือไม่ซื้อขายหลักทรัพย์ใดในปริมาณเท่าใด ยิ่งผู้ลงทุนตัดสินใจซื้อหรือขายหลักทรัพย์มากย่อมทำให้มีมูลค่าการซื้อขายมาก ส่งผลให้จำเลยที่ 1 ได้คำตอบแทนมาก การปฏิบัติหน้าที่ของจำเลยที่ 2 จึงมีผลโดยตรงต่อกิจการของจำเลยที่ 1 จำเลยที่ 2 จึงถือเป็นผู้ซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินกิจการของบริษัทหลักทรัพย์ตามบทบัญญัติมาตรา 239 การที่จำเลยที่ 2 พุดผ่านเครื่องขยายเสียงในสำนักงานสาขาของจำเลยที่ 1 ว่า ให้ผู้เสียหายที่ 1 กับพวกซึ่งเป็นลูกค้ำของจำเลยที่ 1 ซื้อหุ้นเอฟและหุ้นอาร์เนื่องจาก ส. จะมาไ้ราคาให้สูงขึ้น ส่วนจำเลยที่ 3 ซึ่งเป็นผู้จัดการสำนักงานบริการด้านหลักทรัพย์ของจำเลยที่ 1 ก็เดินไปเดินมาทักทายแนะนำลูกค้าให้ซื้อหุ้นทั้งสองตัวดังกล่าวในลักษณะสนับสนุนคำพูดของจำเลยที่ 2 จำเลยที่ 2 และที่ 3 จึงเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดฐานแพรว่ข่าวเกี่ยวกับข้อเท็จจริงใดๆ อันอาจทำให้บุคคลอื่นเข้าใจว่า หลักทรัพย์ใดจะมีราคาสูงขึ้นหรือลดลงตามมาตรา 239

ศาลฎีกาจึงมีคำพิพากษาให้จำเลยทั้งสามมีความผิดตามพระราชบัญญัติหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.2535 มาตรา 239, 296 ประกอบประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 83 ลงโทษจำเลยที่ 1 รวม 3 กระทง ปรับกระทงละ 500,000 บาทรวมเป็นเงิน 1,500,000 บาท ให้จำคุกจำเลยที่ 3

⁶ จีรวุฒิ ลิปิพันธ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 1. หน้า 21.

รวม 2 กระทง กระทงละ 1 ปี รวมจำคุก 2 ปี ให้รอลงโทษจำคุกไว้ 3 ปี ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 56 หากจำเลยที่ 1 ไม่ชำระค่าปรับให้จัดการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 29 ยกคำร้องขอเข้าร่วมเป็นโจทก์ของผู้เสียหายที่ 1 กับยกอุทธรณ์และยกฎีกาโจทก์ร่วม โทษของจำเลยที่ 2 และนอกจากที่แก้ไขให้เป็นไปตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 2⁷

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า โทษปรับมีอยู่หลายประเภท ซึ่งมีความแตกต่างกันในวิธีการกำหนดจำนวนค่าปรับ เพื่อใช้เป็นบทลงโทษทางอาญา โดยการมุ่งเอาต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดตามความร้ายแรงแห่งพฤติการณ์และผลกระทบต่อผู้เสียหายหรือสังคมตามแต่กรณี แต่ทั้งนี้ แม้ว่าโทษปรับจะเป็นโทษที่ใช้เพื่อข่มขู่ป้องปรามผู้กระทำความผิด แต่การกำหนดจำนวนของค่าปรับนั้นในบางกรณีก็ไม่อาจข่มขู่ป้องปรามผู้กระทำความผิดได้ โดยเฉพาะในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจ ซึ่งอาจทำให้การบังคับใช้โทษปรับยังไม่มีประสิทธิภาพอย่างเพียงพอ

การลงโทษปรับตามหลักนิติเศรษฐศาสตร์ การปรับตามจำนวนที่กฎหมายกำหนด (Ordinary Fine) และการลงโทษตามจำนวนเท่าของผลประโยชน์ที่ได้รับนั้นยังมีข้อบกพร่องในด้านความเหมาะสมเกี่ยวกับรายได้ของผู้กระทำผิดแต่ละคนที่จะนำมาใช้ในการชำระค่าปรับ กล่าวคือ ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี กระทำความผิดในฐานะเดียวกันกับผู้กระทำความผิดที่มีฐานะยากจน การลงโทษปรับในอัตราที่เท่ากัน หรือในอัตราที่ขึ้นกับดุลพินิจของเจ้าพนักงาน หรือศาลที่ไม่มีกฎเกณฑ์กำหนดไว้ย่อมไม่ก่อให้เกิดการบรรลุวัตถุประสงค์ของการลงโทษปรับทั้งในด้านของผู้กระทำความผิดที่มีฐานะทางเศรษฐกิจดี ที่จะไม่รู้สึกในการเจ็บปวดจากการถูกลงโทษปรับดังกล่าวแต่ในทางกลับกันอาจก่อให้เกิดผลเสียแก่ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะยากจนทั้งในด้านการก่อความผิดซ้ำอีก รวมถึงผลกระทบต่อบุคคลในครอบครัวของผู้กระทำความผิดในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นหัวหน้าครอบครัวนั้นๆ แนวคิดการลงโทษปรับโดยกำหนดตามวันและรายได้ (Day Fine) จึงเกิดขึ้นเพื่อให้การลงโทษปรับบรรลุวัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้กระทำความผิดทุกฐานะ โดยหน้าที่ประการสำคัญของการลงโทษปรับแบบดังกล่าว คือ การคำนวณค่าปรับให้เหมาะสมกับฐานะของผู้กระทำความผิดเป็นรายบุคคลไป เพื่อให้การลงโทษดังกล่าวมีผลในการยับยั้ง ป้องปรามผู้กระทำความผิด และเกิดประสิทธิผล เสมอภาคกันในผู้กระทำความผิดทุกราย

⁷ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5583/2557.

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดอาญาและการบังคับโทษปรับในคดีอาญา

กฎหมายอาญาเป็นกฎหมายที่มุ่งในการควบคุมพฤติกรรมและการกระทำของบุคคลที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อผู้อื่นหรือสังคม โดยเป็นการบัญญัติห้ามการกระทำต่างๆ อย่างชัดเจน เพื่อเป็นบรรทัดฐานให้แก่คนในสังคม แต่ทั้งนี้ กฎหมายอาญาจะสามารถบังคับใช้ตามเจตนารมณ์ได้อย่างมีประสิทธิภาพก็จำเป็นต้องมีบทกำหนดโทษทางอาญาไว้ เพื่อข่มขู่ ป้องปรามผู้กระทำความผิดให้เกรงกลัวต่อกฎหมาย โดยโทษทางอาญาแบ่งออกได้หลายสถานและบังคับตามแต่ความร้ายแรงของพฤติการณ์ที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิดลง โดยมีวัตถุประสงค์แตกต่างกันไปซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาถึงแนวคิดเกี่ยวกับการกระทำความผิดและการลงโทษทางอาญากับการบังคับโทษปรับโดยแบ่งการพิจารณาออกดังนี้

2.2.1 แนวคิดเกี่ยวกับประเภทของความผิดอาญา

สามารถแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของกฎหมาย

มีหลักเกณฑ์ 2 ประการ คือ⁸

ประการแรก ความผิดในตัวเอง (Mala in se) คือ การกระทำที่เป็นความผิด หรือความชั่วร้ายในตัวเอง (wrong in itself/evil in itself) ฝ่าฝืนหลักธรรมชาติ มโนธรรม ศีลธรรม หรือหลักการ สาธารณะของสังคมอารยะ (public principles of a civilized society) การกระทำความผิดดังกล่าว สังคม เห็นว่าเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนความรู้สึกทางศีลธรรมของคนในสังคม สังคมถือว่าสิ่งนั้นเป็นความชั่วร้าย เป็นความผิดพื้นฐาน (traditional) ที่ไม่ใช่ความผิดที่กฎหมายกำหนด ตัวอย่างของความผิดในตัวเอง เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ข่มขืนกระทำชำเรา ปล้นทรัพย์ ชิงทรัพย์ ลักทรัพย์

ประการที่สอง ความผิดตามที่มีกฎหมายกำหนด (mala prohibita) คือ การกระทำที่เป็นความผิด เพราะมีกฎหมายบัญญัติให้การกระทำความผิดดังกล่าวเป็นความผิด (evil because prohibita) หรือเป็นความผิด ตามที่มีกฎหมายห้าม (wrong due to being prohibita) เช่น ความผิดของการใช้ข้อมูลภายในอย่างไม่เหมาะสม (improper use of insider information) ออกหุ้นโดยมิได้รับอนุญาต งัดเว้นการเสียภาษี เป็นต้น

2) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่การกระทำ

⁸ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์. (2562). *คำอธิบายกฎหมายอาญา ภาค 1 เล่ม 1*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร. หน้า 90.

การกระทำ หมายความว่า การขยับร่างกายหรือที่ร่างกายไม่มีการขยับ และผู้นั้นยังสามารถรู้สำนึกโดยอยู่ภายใต้บังคับของจิตใจ ซึ่งสามารถแบ่งประเภทความผิดอาญาตามการกระทำได้ดังนี้

1) ความผิดโดยการเคลื่อนไหวร่างกายและความผิดโดยไม่เคลื่อนไหวร่างกาย

(1) ความผิดอันเกิดจากร่างกายมีการเคลื่อนไหว คือ ความผิดที่เกิดจากร่างกายของผู้กระทำความผิดมีการเคลื่อนไหว เช่น ดาต้ายิงปืนไปที่นาฬิกา ทำให้นาฬิกาเสียชีวิตทันที

(2) ความผิดอันเกิดจากการที่ร่างกายไม่มีการเคลื่อนไหว คือ ความผิดที่เกิดขึ้นแม้ว่าผู้กระทำจะไม่เคลื่อนไหวร่างกายแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

ประการแรก ความผิดอันเกิดจากงดเว้น คือ การกระทำให้เกิดผลอันหนึ่งอันใดขึ้นโดยงดเว้นการที่จักต้องกระทำเพื่อป้องกันผลนั้น¹⁰ เช่น บิดามารดามีหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูบุตร

ประการที่สอง ความผิดอันเกิดจากละเว้น คือ ความผิดที่เกิดจากการไม่กระทำ เช่น ไม่ช่วยเหลือเมื่อเห็นคนที่อยู่ในวิสัยของตนซึ่งอยู่ในภยันตรายแห่งชีวิต ซึ่งตนอาจช่วยได้โดยไม่ควรกลัวอันตรายแก่ตนเองหรือผู้อื่น แต่ไม่ช่วยตามความจำเป็น ตามประมวลกฎหมายอาญามาตรา 374

2) ความผิดที่ต้องปรากฏผลและความผิดที่ไม่ต้องปรากฏผล

(1) ความผิดที่ต้องปรากฏผล คือ ความผิดที่ต้องมีผลเกิดขึ้นจึงจะเป็นความผิด เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามมาตรา 288 แห่งประมวลกฎหมายอาญา จะต้องปรากฏว่ามีคนตายจึงจะเป็นความผิด

(2) ความผิดที่ไม่ต้องมีผลปรากฏ คือ ความผิดที่ไม่ปรากฏผลขึ้น ก็เป็นความผิด เช่น การกระทำผิดในข้อหาหมิ่นประมาทผู้อื่นต่อบุคคลที่สาม อันเป็นการนำจะทำให้บุคคลอื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 ดังนั้น เมื่อมีการนำข้อมูลหรือข้อความของผู้อื่นไปเล่าด้วยการกล่าวข้อความให้ร้ายต่อบุคคลที่สามแล้ว โดยที่ข้อมูลหรือข้อความนั้นไม่เป็นความจริง ซึ่งอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวร้ายเสียหาย เมื่อบุคคลที่สามได้รับการกระทำดังกล่าวจึงเป็นความผิดสำเร็จทันทีโดยมิต้องคำนึงว่าผู้ถูกกล่าวร้ายนั้นจะรู้หรือไม่

3) ความผิดธรรมดาและความผิดซับซ้อน

(1) ความผิดธรรมดา คือ การกระทำเกิดที่ได้กระทำลงไปเพียงครั้งเดียวก็เป็นความผิดแล้ว เช่น ความผิดฐานบุกรุก กล่าวคือ เป็นความผิดที่เกิดขึ้นและสำเร็จลงทันทีที่ผู้กระทำ

⁹ เกียรติจิตร วัจนะสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 90-91.

¹⁰ ประมวลกฎหมายอาญา. มาตรา 59 วรรคท้าย.

“เข้าไป” กระทำการถือครองอสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่นหรือกระทำ การรบกวนการครอบครอง อสังหาริมทรัพย์ของผู้อื่น

(2) ความผิดซ้ำซ้อน คือ ความผิดที่เกิดจากการกระทำหลายการกระทำ แบ่ง ออกเป็น ความผิดต่อเนื่องและความผิดที่ยืดออกไป กล่าวคือ

(ก) ความผิดต่อเนื่อง คือ ความผิดที่เกิดจากการกระทำที่เป็นความผิด ติดต่อกันสืบเนื่องกันอยู่ชั่วระยะหนึ่ง เช่น ความผิดฐานมีอาวุธปืนไว้ในครอบครองโดยไม่ได้รับ อนุญาต ความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา

(ข) ความผิดที่ยืดออกไป คือ ความผิดที่มีหลายการกระทำ และกระทำโดย ผู้กระทำผิดคนเดียว มีการละเมิดกฎหมายฐานเดียว และมีจุดประสงค์เดียวกันในการกระทำหลาย การกระทำดังกล่าว

(ค) ความผิดเป็นปกติธุระ คือ ความผิดที่ต้องมีการกระทำซ้ำ ๆ จึงจะเป็น ความผิด เช่น การประทุพติตนเป็นปกติธุระ เป็นผู้จัดการที่พำนัก ที่ซ่อนเร้น หรือที่ประชุม ให้บุคคล ซึ่งตนรู้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด ตามมาตรา 214 แห่งประมวลกฎหมายอาญา

(ง) ความผิดซ้อน มีได้หลายประการ

ประการแรก การกระทำความผิดเดียวโดยการกระทำหลายการกระทำเช่น การทำร้ายร่างกายผู้อื่นหลายๆ ครั้ง

ประการที่สอง การกระทำความผิดเดียวผิดกฎหมายหลายบท เช่น แย่งใช้ อาวุธปืนยิงเป้ 1 นัด กระสุนแล่นโดนเป้บาดเจ็บและพลาดไปโดนเป่าเสียชีวิต

ประการที่สาม การกระทำความผิดเดียวเกิดจากการกระทำหลายการ กระทำ เช่น ความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 347 ผู้ใดเพื่อให้ตนเองหรือผู้อื่นได้รับ ประโยชน์จากการประกันวินาศภัย แกล้งทำให้เกิดเสียหายแก่ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุที่เอาประกันภัย ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ซึ่งการกระทำใน ความผิดฐานนี้ปรากฏว่ามีการแกล้งทำให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพย์สินไม่ว่าจะเป็นของตนเอง หรือ ผู้อื่น โดยเมื่อพิจารณาพร้อมกันแล้วจึงเป็นความผิด

ประการที่สี่ ความผิดที่มีการรวมการกระทำอันเป็นความผิดในตัวเอง เข้าด้วยกัน เช่น ความผิดฐานชิงทรัพย์ เกิดขึ้นเพราะมีการลักทรัพย์รวมกับการทำร้ายร่างกาย หรือ บุกรุกกับลักทรัพย์ เป็นการลักทรัพย์ในเคหสถาน ซึ่งเป็นเหตุฉกรรจ์ของการลักทรัพย์ธรรมดา

3) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่เจตนา

การกระทำความผิดอาญาในแง่ของเจตนาแบ่งออกได้เป็น 5 ประการ ดังต่อไปนี้¹¹

¹¹ เกียรติขจร วัจนะสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 96.

(1) ความผิดที่กระทำโดยเจตนา เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288

(2) ความผิดที่กระทำโดยประมาท เช่น ความผิดฐานกระทำโดยประมาทและการกระทำ นั้นเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 291

(3) ความผิดที่ไม่ต้องมีเจตนาและไม่ต้องประมาท เช่น ความผิดฐานทำให้เกิดปฏิภูลในน้ำบ่อ สระ ซึ่งสำหรับประชาชนมิไว้ใช้สอย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 380

(4) ความผิดนอกเหนือเจตนา เช่น ความผิดที่ผู้กระทำไม่มีเจตนาฆ่า แต่ได้ทำร้ายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ผู้นั้นเสียชีวิต ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 290

(5) ความผิดที่ต้องรับผิดในผลสุดท้ายแห่งเจตนา เช่น การวางเพลิงเผาทรัพย์ของบุคคลอื่น จนเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 224

4) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ผู้กระทำ

แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ดังต่อไปนี้¹²

(1) ความผิดทั่วไป หมายถึง การกระทำชั่วร้ายที่บุคคลทั่วไปเป็นผู้กระทำความผิดได้ โดยสังเกตจากบทบัญญัติความผิดจะเริ่มต้นด้วยคำว่า “ผู้ใด” เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288

(2) ความผิดที่พิจารณาจากคุณสมบัติของผู้ชั่วร้าย หมายถึง ความชั่วร้ายที่กำหนดไว้โดยเฉพาะว่า ผู้กระทำจะต้องมีคุณสมบัติพิเศษ เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 147 เริ่มต้นด้วยคำว่า “ผู้ใดเป็นเจ้าพนักงาน” หรือมาตรา 301 ใช้คำว่า “หญิงใด”

5) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่โทษ

แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ดังนี้¹³

ประการแรกความผิดซึ่งกำหนดอัตราโทษจำคุกไม่เกิน 1 เดือน หรือปรับไม่เกิน 1,000 บาท หรือทั้งจำทั้งปรับได้แก่ความผิดที่มีโทษเบา เช่น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 102 มาตรา 104 มาตรา 105 และมาตรา 106

ประการที่สอง ความผิดทั่วไป ได้แก่ความผิดที่มีอัตราโทษสูงกว่าความผิดลหุโทษ

6) การแบ่งแยกความผิดอาญาในแง่ของการดำเนินคดีกฎหมายอาญา

แบ่งออกได้เป็น 2 ประการ ดังต่อไปนี้¹⁴

¹² เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 97.

¹³ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 97.

¹⁴ เกียรติขจร วังนะสวัสดิ์. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 8. หน้า 97.

ประการแรก ความผิดอาญาแผ่นดิน เช่น ความผิดฐานฆ่าคนตาย ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 288

ประการที่สอง ความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานหมิ่นประมาทเป็นความผิดอันยอมความได้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 333

2.2.2 แนวคิดเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา

แนวคิดในการลงโทษผู้กระทำความผิดเป็นสิ่งที่รัฐกำหนดขึ้น เพื่อการจัดระเบียบของสังคม แต่วัตถุประสงค์ของการลงโทษมีความแตกต่างกันไปตามค่านิยมของสังคม และความเจริญก้าวหน้าของบ้านเมืองตามยุคสมัย ดังนั้นสังคมที่ แตกต่างกันไป ก็มีวิธีการลงโทษผู้กระทำความผิดที่ แตกต่างกันไป หรือในยุคสมัยที่ แตกต่างกันไป แนวทางการลงโทษก็แตกต่างกัน เช่นดังเดิมนั้น การลงโทษจะมีลักษณะโหดร้ายเพื่อการแก้แค้นทดแทน และการข่มขู่ยับยั้งให้เกิดความเกรงกลัวต่อโทษที่จะได้รับทำให้ไม่กล้าที่จะกระทำความผิด แต่ในปัจจุบันการลงโทษให้ความสำคัญในประเด็นการตัดช่องโอกาสไม่ให้กระทำความผิดและการแก้ไขฟื้นฟูเพื่อไม่ให้เกิดการกระทำความผิดซ้ำ โดยมีแนวคิดดังนี้

แนวคิดแบบลัทธิ Marxist กล่าวว่า อาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ ซึ่งเกิดขึ้นโดยชนชั้นต่ำ ในขณะที่กฎหมายและการลงโทษเป็นมาตรการของชนชั้นสูง ซึ่งคุมอำนาจทางการเมือง การลงโทษขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาดแรงงานเมื่อต้องการแรงงานมาก ชนชั้นสูงก็จะกำหนดโทษไม่รุนแรงนัก เมื่อความต้องการแรงงานมีน้อยและมีการว่างงานเกิดขึ้น การลงโทษจะมีแนวโน้มที่หนักและรุนแรงขึ้น เช่น โทษประหารชีวิตและโทษต่อร่างกายส่วนโทษปรับนั้น จะถูกเปลี่ยนแปลงรูปแบบเป็นการเก็บภาษีเข้ารัฐ จะเห็นได้ว่า แนวคิดนี้ใช้ระบบการลงโทษที่ไม่เป็นบรรทัดฐานที่แน่นอนแต่จะบังคับหรือลงโทษไปตามสภาวการณ์ทางสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป¹⁵

แนวคิดของ Durkheim กล่าวว่า การลงโทษ คือ วิธีการประการหนึ่งที่จะแสดงถึงการรับรองและยืนยันถึงคุณค่าของสังคม ซึ่งถูกละเมิดและทำลายโดยการก่ออาชญากรรม วัตถุประสงค์หลัก คือ การแสดงถึงหลักการทางสังคมในการประกันคุณค่าหรือค่านิยมพื้นฐานแห่ง สังคม ซึ่งถูกละเมิดโดยอาชญากร แนวคิดนี้จึงมองการลงโทษไปในลักษณะคล้ายกับการสังเวทตัว บุคคลเพื่อคุณงามความดี¹⁶

แนวคิดของ Deterministic และ Behavioristic เป็นแนวคิดที่ยึดถือพฤติกรรมของมนุษย์ แนวคิดนี้ปฏิเสธแนวคิดที่ว่าความรับผิดชอบเพื่อแก้แค้นทดแทน ผู้สนับสนุนแนวคิดนี้ ได้แก่

¹⁵ สมยศ วัฒนภิรมย์. (2536). *การรอกการลงโทษและการรอกการกำหนดโทษปรับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 7 – 8.

¹⁶ ปกรณ์ มณีปกรณ์. (2555). *ทฤษฎีอาชญาวิทยา*. กรุงเทพฯ: เวลด์เทรด. หน้า 65 – 66.

ตำนาน Positive ตั้งขึ้น โดย Cesare Lombroso ซึ่งถือว่าอาชญากรรมเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติประการหนึ่ง โดยเห็นว่าการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทนเป็นสิ่งที่ไม่ควร

แนวคิดของ Freudian เห็นว่าการกำหนดโทษจะต้องพิจารณาในแง่ของความเป็นจริง และถือว่าอาชญากรรมเกิดจากสภาพของจิตใจ โดยนักสังคมวิทยาได้แบ่งแยก ความแตกต่างของชนชั้นที่มีผลต่อขั้นตอนในการลงโทษว่า การลงโทษจะเป็นการทารุณโหดร้าย เมื่อมีช่องว่างระหว่างชนชั้นสูงกับชนชั้นต่ำอยู่มาก ซึ่งมักจะเป็นชนชั้นต่ำที่ได้รับการลงโทษมากกว่า¹⁷

ในปัจจุบันมีการกำหนดโทษทางอาญาตามวัตถุประสงค์ในการลงโทษ 2 ประการใหญ่ๆ คือ¹⁸

1) การป้องกันทั่วไป (General Prevention) เป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษที่สำคัญประการหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในทางกฎหมายอาญา กล่าวคือ เป็น การใช้โทษเพื่อเป็นการข่มขู่ผู้อื่นมิให้กระทำความผิดในทำนองเดียวกัน หรือ เพื่อให้เป็นแบบอย่างซึ่งบังคับจิตใจให้ บุคคลทั่วไปที่คิดจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันให้เกรงกลัวและงดเว้นความคิดนั้นๆ เสีย

2) การป้องกันพิเศษ (Special Prevention) เป็นวัตถุประสงค์ของการลงโทษอีกประการหนึ่งของกฎหมายอาญาที่เป็นการใช้โทษทางอาญาเพื่อป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดนั้นๆ กระทำความผิดในลักษณะเดียวกันนั้นซ้ำอีก โดยการลงโทษผู้นั้นหรือโดยการใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่ผู้นั้น

แม้ว่ากฎหมายอาญาจะเป็นกฎหมายที่มุ่งคุ้มครองสังคมเป็นหลัก เพื่อให้คนในสังคมอยู่ร่วมกันได้อย่างปกติสุข โดยมีการบัญญัติถึงอัตราและชนิดของโทษที่จะใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความผิด แต่การพิจารณาถึงความหนักเบาและประเภทของโทษที่จะใช้นั้นก็มีความจำเป็นอย่างจริงจังที่ต้องกระทำให้เหมาะสมกับพฤติการณ์ของการกระทำความผิดนั้นๆ

นอกจากนี้ในทางอาชญาวิทยาให้เหตุผลว่าการลงโทษทางอาญาสามารถป้องกันอาชญากรรมได้ด้วยสาเหตุดังนี้

1) รูปแบบการลงโทษบางประการทำให้ผู้ที่อาจจะกระทำความผิดไม่สามารถกระทำความผิดได้โดยการตัดโอกาส หรือลดโอกาสที่บุคคลนั้นอาจจะกระทำความผิด (Incapacitation) ได้แก่โทษประหารชีวิตและจำคุก

2) การลงโทษบางประการสามารถป้องกันอาชญากรรมได้ เพราะผู้กระทำความผิดอยู่ภายใต้การควบคุมและ สอดส่อง (Surveillance) เช่น การควบคุมความประพฤติ การกักขัง รวมทั้ง

¹⁷ สุดสงวน สุธีสร. (2547). *อาชญาวิทยา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 10.

¹⁸ สันัญพงษ์ ลิ้มประเสริฐ สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสมา มานะทน. (2562). การลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา. *งานประชุมวิชาการระดับชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต*. หน้า 1488.

การใช้เครื่องมืออิเล็กทรอนิกส์ ซึ่งเป็น ตัวอย่างหนึ่งที่เหมาะสมความสำเร็จในการสอดส่องแบบ ป้องกันมิให้กระทำความผิด (Preventive surveillance)

3) การฝึกอบรมควบคุมการใช้วิธีลงโทษก่อให้เกิดการเรียนรู้ และเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมของผู้กระทำ ความผิดให้เคารพกฎหมาย

4) การแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำความผิดได้รับประสบการณ์จากการถูกลงโทษจึงรู้สึก อับอาย เสียใจ สำนึกผิด และเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้วยความบังเอิญ ผู้กระทำความผิดบาง คนเพียงแต่ถูกจับก็อาจได้รับการแก้ไขเพราะเขาได้กระทำผิด

5) การลงโทษเป็นการยืนยันความถูกต้อง หรือความศักดิ์สิทธิ์ของบรรทัดฐานทาง สังคม (Normative validation) รวมทั้งเป็นการประณามการกระทำนั้น

6) การป้องกันอาชญากรรมโดยการแก้แค้นและทดแทนและการป้องกันอาชญากรรม โดยการลงโทษมีความ แตกต่างกัน ถ้ารัฐไม่ลงโทษผู้กระทำผิด เอกชนจะแก้แค้นเอง

7) การลงโทษให้ผู้กระทำความผิดมีมลทินติดตัว (Stigmatization) บุคคลนั้นอาจถูก ตราหน้าว่าเป็นอาชญากร และอาจถูกสังคมประณาม ทำให้ผู้คนมีความเกรงกลัวการลงโทษ

8) การลงโทษทำให้บุคคลสร้างนิสัยในการเคารพกฎหมายโดยเฉพาะการบังคับใช้ กฎหมายอย่างเป็นระบบ

9) การลงโทษทำให้เกิดผลการยับยั้ง (Deterrence) หรือให้ผู้กระทำความผิดได้รับ บทเรียนหรือหลายจำ¹⁹

2.2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการบังคับโทษปรับ

โทษปรับเป็นโทษที่มุ่งเอาต่อทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดเฉพาะตัวเงินเท่านั้น โดยผู้ ต้องโทษปรับต้องชำระเงินตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล โดยโทษปรับมีลักษณะ สำคัญ ดังนี้²⁰

1) โทษปรับเป็นโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด โดยทรัพย์สินที่จะ บังคับเอานั้น คือ เงิน หากเป็นการบังคับเอาจากทรัพย์สินอื่นๆ จึงมิเป็นการลงโทษปรับ แต่ถ้าทรัพย์สิน นั้น เกี่ยวข้องกับการกระทำความผิด ก็ถือว่าเป็นโทษเกี่ยวกับการริบทรัพย์สิน อย่างไรก็ตามหาก ปรากฏว่า ผู้ต้องโทษปรับนั้น ไม่มีเงินเสียค่าปรับก็จะถูกดำเนินการบังคับคดีซึ่งกรณีนี้มีได้กระทำ ต่อทรัพย์สินอันเกี่ยวกับการกระทำความผิดการยึดทรัพย์สินจึงมิใช่การริบทรัพย์สิน เพราะมิได้กระทำ ต่อทรัพย์สินอันเกี่ยวกับการกระทำความผิด

¹⁹ สัญญาพงศ์ ลิ้มประเสริฐ สุธีราภรณ์ แสงจันทร์ศรี และอนิสา มานะทน. อ้างแล้วเชิงอรรถที่ 18. หน้า 1487.

²⁰ สุวรรณ ทองเนื้อแข็ง. (2532). *การบังคับโทษปรับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 13.

2) ค่าปรับต้องตกได้แก่แผ่นดิน แนวคิดนี้มาจากความคิดที่ว่า นิติรัฐ กล่าวคือ รัฐเป็นผู้เสียหายหรือรัฐเป็นผู้จัดการแทนผู้ซึ่งได้รับความเสียหาย ซึ่งแนวคิดเรื่องเงินค่าปรับในคดีอาญามีความแตกต่างจากแนวคิดเรื่องเงินค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่ง ดังนี้

ประการแรก ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งนั้นเป็นการชดใช้ความเสียหายแก่เอกชนผู้ได้รับความเสียหาย แต่ค่าปรับในคดีอาญานั้นเป็นการปรับเพื่อเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิด

ประการที่สอง ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งนั้นคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ แต่ค่าปรับในคดีอาญากฎหมายได้กำหนดไว้

ประการที่สาม ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งจะบังคับให้ผู้ถูกปรับนั้นถูกกักขังแทนค่าปรับไม่ได้ แต่ค่าปรับในคดีอาญาบังคับให้ผู้ถูกปรับนั้นถูกกักขังแทนค่าปรับได้

ประการที่สี่ ค่าปรับในคดีอาญาเป็นการลงโทษ เมื่อเป็นโทษก็ย่อมเป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศชื่อเสียงแก่ผู้ถูกปรับ แต่ค่าสินไหมทดแทนในคดีแพ่งไม่ใช่เป็นการลงโทษจึงไม่เป็นการเสื่อมเสียเกียรติยศแก่ผู้ถูกปรับแต่อย่างใด

ประการที่ห้า เงินค่าปรับในคดีอาญาที่ผู้กระทำความผิดต้องชำระหนี้ตกเป็นของรัฐ ส่วนในคดีแพ่งในกรณีละเมิดนั้นมิวัตถุประสงค์เพื่อให้คู่กรณีผู้ได้รับความเสียหายได้กลับคืนสู่สถานะเดิมก่อนมีการกระทำความผิดอันเป็นการละเมิดให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ค่าเสียหายซึ่งมาจากทรัพย์สินของผู้กระทำความผิดนั้นย่อมตกเป็นของผู้เสียหายมิได้ตกเป็นของรัฐ

3) โทษปรับเป็นโทษที่ไม่อาจใช้เป็นเอกเทศโดยไม่มีโทษอื่นหรืออาจใช้ควบคู่ไปกับโทษสถานอื่นก็ได้ ในต่างประเทศนิยมใช้โทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดเล็กน้อยในกฎหมายไทยใช้โทษปรับสถานเดียวสำหรับความผิดที่สมควรได้รับโทษเล็กน้อย หรือมักจะนิยมใช้กับความผิดอาญาที่กำหนดขึ้นใหม่ เช่น ในกรณีความผิดอาญาที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจ ความผิดเกี่ยวกับการคุ้มครองผู้บริโภค ความผิดเกี่ยวกับการค้าที่ไม่เป็นธรรม ความผิดของกรรมการในกรณีนิติบุคคลรับโทษทางอาญา แต่สำหรับโทษปรับ เมื่อมีการนำมาใช้กับความผิดอาญาที่กำหนดขึ้นใหม่เช่นนี้ มักมีการบัญญัติโทษปรับให้เป็นโทษที่รุนแรงโดยกำหนดค่าปรับให้มีปริมาณมาก เช่นว่าถ้าจะลงโทษจำคุกก็เห็นว่าอาจจะเป็นโทษที่หนักเกินไป จึงลงโทษปรับแทน แต่เมื่อมีการกำหนดโทษปรับแล้วก็กำหนดในอัตราที่สูงให้เหมาะสมกับที่ความผิดนั้นเป็นความผิดทางเศรษฐกิจเรียกได้ว่าเป็นการลงโทษทางเศรษฐกิจแก่ผู้กระทำความผิดก็ได้

ตามหลักการกำหนดโทษปรับนั้น การที่จะลงโทษปรับบุคคลใดได้นั้นจะต้องอยู่ภายใต้หลักการลงโทษทางอาญา โดยหลักการลงโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับโทษปรับมีดังนี้²¹

1) หลักความยุติธรรม

ตามปณิญาสาสกลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนข้อ 11 (2) กล่าวว่า จะถือว่าบุคคลใดมีความผิดทางอาญา เพราะเหตุการณ์กระทำหรืองดเว้นการกระทำใด อันมิได้ถือว่าเป็นความผิดอาญาตามกฎหมายแห่งชาติ หรือกฎหมายระหว่างประเทศในขณะกระทำนั้นหาได้ไม่ และจะลงโทษให้หนักไปกว่าโทษที่ใช้ในขณะกระทำความผิดหาได้ไม่ ประกอบกับกฎหมายอาญา คือ กฎหมายที่ระบุถึงความผิดอาญา โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น และยังเป็นกฎหมายที่กำหนดให้ความผิดอาญาเป็นเงื่อนไขของการบังคับใช้ โทษ วิธีการเพื่อความปลอดภัย และมาตรการบังคับทางอาญาอื่น เมื่อการลงโทษเป็นกฎหมายอาญา จึงไม่สามารถกำหนดโทษปรับแก่บุคคลใดที่ขัดกับหลักปณิญาสาสกลดังกล่าวได้และจะต้องอยู่ภายใต้หลักประกันในกฎหมายอาญาทั้ง 4 ประการ คือ

ประการแรก การห้ามใช้กฎหมายจารีตประเพณีลงโทษทางอาญาแก่บุคคล

ประการที่สอง การห้ามใช้กฎหมายที่ใกล้เคียงอย่างยิ่งลงโทษทางอาญาแก่บุคคล

ประการที่สาม กฎหมายอาญาต้องบัญญัติให้ชัดเจนแน่นอน และ

ประการสุดท้าย กฎหมายอาญาไม่มีผลย้อนหลัง

จึงทำให้มีการออกกฎหมายที่มีโทษปรับย้อนหลังไม่ได้ และแสดงให้เห็นว่าโทษปรับจะต้องบังคับใช้แก่ผู้กระทำความผิด โดยองค์หรือกระบวนกรที่เป็นกลางและมีอำนาจหน้าที่ในการลงโทษปรับ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด ดังนั้น ในการลงโทษผู้กระทำความผิดกฎหมาย จึงต้องคำนึงถึงหลักความยุติธรรมไม่ว่าจะเป็นความยุติธรรมต่อผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดก็ตาม

2) หลักมนุษยธรรม

โดยหลักมนุษยธรรมแล้วสิ่งที่สำคัญในการลงโทษ คือ โทษต้องไม่ทารุณโหดร้ายไม่ว่าจะเป็นประเภทของโทษหรืออัตราโทษ เนื่องจากการลงโทษที่ทารุณโหดร้ายถือเป็นโทษที่ไร้มนุษยธรรม การลงโทษทางอาญานอกจากจะต้องมีความยุติธรรมแล้วยังต้องอาศัยหลักมนุษยธรรมด้วย และแม้ว่าโทษปรับจะไม่ใช่โทษที่บังคับเอากับชีวิตอันจะมีลักษณะการลงโทษที่เป็นการทารุณโหดร้ายก็ตาม แต่หากการกำหนดโทษปรับให้สูงเกินสมควรหรือเกินกว่าความร้ายแรงของความผิดก็ย่อมเป็นการลงโทษที่ขัดต่อหลักมนุษยธรรมด้วยเช่นกัน

²¹ สกุลรัตน์ ทิพย์บุญทรัพย์. (2552). *การบังคับคดีอาญา: ศึกษาการบังคับโทษปรับ*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. หน้า 28 – 31.

นอกจากนี้หลักมนุษยธรรมยังหมายความว่ารวมถึงการที่บุคคลไม่ควรถูกพิจารณาเพื่อลงโทษสองครั้งในการกระทำครั้งเดียว ซึ่งถือเป็นสภาพเด็ดขาดทางกฎหมาย กล่าวคือ เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้วจะรื้อฟื้นคดีขึ้นมาดำเนินการอีกไม่ได้ ถือเป็นกรห้ามในสองประการคือ ห้ามดำเนินคดีใหม่และห้ามพิพากษาใหม่ เนื่องจากโทษทางอาญาย่อมทำให้ผู้กระทำผิดได้รับทุกข์ทรมานแล้ว ฉะนั้น หากต้องฟ้องร้องขอให้ลงโทษก็ควรทำให้เสร็จเด็ดขาดไปในคราวเดียวกันไม่ว่าจะลงโทษสถานใดก็ตาม และจะนำความผิดนั้นมาฟ้องร้องเป็นคดีใหม่ไม่ได้ เช่น ถ้าศาลลงโทษจำคุกไปแล้วจะนำความผิดนั้นมาฟ้องร้องเพื่อขอให้ลงโทษปรับอีกไม่ได้ ถือว่าเป็นเรื่องของการฟ้องซ้ำในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) นั้นเอง

3) หลักความแน่นอนแต่ยืดหยุ่นของโทษ

ความแน่นอน คือ ความแน่ชัดที่นำไปสู่หลักเกณฑ์ที่ตายตัว ซึ่งหลักความแน่นอนและหลักความยืดหยุ่นหรือผ่อนปรนทั้งสองหลักนี้สามารถใช้ควบคู่กันได้เพราะความแน่นอนของโทษนั้นก็คือ ความชัดเจน กล่าวคือ เมื่อบุคคลใดกระทำความผิดก็ควรจะได้รับรู้ว่าตนจะต้องได้รับโทษอย่างไร ไม่ว่าจะเป็นโทษประหารชีวิตหรือโทษจำคุก ประมวลกฎหมายอาญาของนานาประเทศจะบัญญัติไว้อย่างชัดเจนแต่ก็ไม่ได้หมายความว่าทุกคนที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันจะต้องรับโทษเท่ากัน แต่หมายความว่าทุกคนที่กระทำความผิดอย่างเดียวกันนั้นจะต้องรับโทษภายในกรอบหรือระวางโทษในกฎหมายเหมือนกันไม่มากกว่าและ/หรือไม่น้อยกว่ากัน ส่วนบุคคลใดจะรับโทษจำคุกหรือโทษปรับมากน้อยเท่าใดภายในกรอบหรือระวางโทษนั้นก็ขึ้นอยู่กับปัจจัยอีกหลาย ๆ ประการ ซึ่งการคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้เองที่เรียกว่า ความยืดหยุ่น เช่น ในการลงโทษผู้กระทำความผิดที่กระทำความผิดโดยอุปนิสัยที่มีมาแต่กำเนิดกับผู้ที่ไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนเลย ก็อาจได้รับการลงโทษไม่เหมือนกันได้แม้ว่าจะกระทำความผิดอย่างเดียวกันก็ตาม

4) หลักการกำหนดโทษให้สาสมกับผู้กระทำความผิด

การใช้ดุลพินิจในการลงโทษผู้กระทำความผิดให้มีความเหมาะสมกับความผิดที่ผู้กระทำความผิดได้ก่อขึ้นนั้น ไม่ว่าจะเป็นการลงโทษสถานใดก็ตาม ศาลจะต้องอาศัยปัจจัยต่าง ๆ มาเพื่อประกอบการใช้ดุลพินิจ ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดความยุติธรรมทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด และในเรื่องของหลักการกำหนดโทษนี้มีศาสตราจารย์สรรเสริญ ไกรจิตติ ได้เสนอแนวทางเพื่อใช้ประกอบการดุลพินิจในการลงโทษไว้ดังนี้²²

(1) ลักษณะของผู้กระทำความผิด ได้แก่ การพิจารณาถึงความชั่วร้ายของผู้กระทำความผิด ภาวะจิตใจของผู้กระทำความผิด การมีเจตนาหรือความประมาท สภาพแวดล้อม และบุคลิกภาพของผู้กระทำความผิด

²² สรรเสริญ ไกรจิตติ. (2523). ดุลพินิจในการกำหนดโทษ. *ดุลพินิจ*, 27 (1). หน้า 28–33.

(2) ลักษณะของผู้ถูกทำร้ายหรือผู้เสียหาย ได้แก่ การพิจารณาว่าผู้ถูกทำร้ายหรือผู้เสียหายเป็นคนประเภทใด เป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย เป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ มีความทุกข์ทรมาน หรือได้รับความเสียหายอย่างไร และเกิดผลกระทบในวงกว้างมากน้อยเพียงใด

(3) ประโยชน์ของรัฐหรือสาธารณชน ได้แก่ การพิจารณาว่าการลงโทษ ประเภทใดและอย่างไร จึงจะเป็นประโยชน์ต่อรัฐหรือสาธารณชน กล่าวคือ เมื่อพิจารณาจากปัจจัยข้างต้นแล้วมีแนวโน้มว่าผู้กระทำความผิดอาจจะกระทำความผิดซ้ำอีกในกรณีเช่นนี้สังคมจะไม่ได้ ได้รับความปลอดภัย โทษประหารชีวิตจึงอาจเป็นโทษที่เหมาะสม หรืออีกในกรณีที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำไปด้วยความโลภ การลงโทษปรับในอัตราที่สูงอาจได้มีผลดีกว่าการนำตัวผู้กระทำความผิดนั้นไปปรับโทษจำคุก

นอกจากนี้ ศาลควรต้องพิจารณาถึงสถานที่ที่กระทำผิดร่วมด้วย เช่น ที่สาธารณะหรือที่รโหฐาน เวลาที่กระทำความผิด เช่น กลางวันหรือกลางคืน ผลของการกระทำความผิด เช่น มีความเสียหายเล็กน้อยหรือรุนแรง สภาพสังคมในขณะที่กระทำความผิด เช่น การกระทำความผิดในฐานนั้นๆ เกิดขึ้นบ่อยหรือนานๆ ครั้งจึงเกิดขึ้น และการกระทำความผิดกระทบกระเทือนต่อรัฐหรือผู้เสียหายเพียงใด

2.2.4 แนวคิดเกี่ยวกับระบบวันปรับ (Day-fine System)

แนวคิดเกี่ยวกับระบบวันปรับ (Day-fine System) ถูกนำมาใช้เนื่องจากปัญหาความไม่เสมอภาคของระบบค่าปรับแบบคงที่ที่ทำให้การลงโทษปรับขาดประสิทธิภาพในการยับยั้งป้องปรามการกระทำความผิด โดยเฉพาะกับผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า จึงมีหลายประเทศเริ่มนำ “ระบบวันปรับ” มาใช้ตั้งแต่ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ถึงช่วงต้นศตวรรษที่ 20 ซึ่งส่วนใหญ่เป็นประเทศในแถบทวีปยุโรป แลบละตินอเมริกา และบางมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา ได้นำระบบดังกล่าวไปปรับใช้เรื่อยมาจนถึงในปัจจุบัน²³

ระบบวันปรับ Day-fine System คือ ระบบการกำหนดโทษปรับที่จะปรับจากผู้กระทำความผิด โดยจำนวนเงินปรับแปรผันตรงกับความหนักเบาของโทษที่ผู้กระทำความผิดได้กระทำความผิด และแปรผันตรงกับรายได้หรือสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดในขณะที่ได้กระทำความผิด

จากหลักการดังกล่าว การกำหนดโทษปรับในระบบวันปรับสามารถกำหนดออกมาได้ดังต่อไปนี้ :

²³ สมยศ วงษ์ศิริ. (2563). *การนำระบบโทษปรับโดยคำนึงถึงฐานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิดมาใช้กับกระบวนการยุติธรรมของไทย*. วิทยานิพนธ์ดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารกระบวนการยุติธรรม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 2-3.

แผนภาพที่ 1 การกำหนดโทษปรับในระบบวันปรับ

$$\text{จำนวนค่าปรับ} = \text{จำนวนวันปรับ} \times \text{รายได้วันปรับ}$$

“จำนวนวันปรับ” หมายถึง จำนวนหน่วยการลงโทษ ซึ่งเป็นค่าตัวแทนของความหนักเบาในการลงโทษที่พิจารณาโดยการใช้ดุลยพินิจของผู้พิพากษา ซึ่งควรต้องสอดคล้องกับระดับความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อตัว ‘ผู้เสียหาย’ ทั้งนี้ จะต้องมีการพิจารณาร่วมกับปัจจัยแวดล้อมอื่น ๆ ด้วย (ดังเช่นการใช้ดุลยพินิจเพื่อกำหนดโทษในระบบปัจจุบัน) โดยศาลมีอำนาจในการกำหนดโทษเท่าที่อยู่ภายในกรอบที่กฎหมายกำหนดไว้ ซึ่งจะบัญญัติอัตราโทษปรับอย่างต่ำและอย่างสูงไว้เป็น ‘จำนวนวันปรับ’ แทนการบัญญัติไว้เป็น ‘จำนวนเงิน’ ในตัวบทกฎหมาย

“รายได้วันปรับ” หมายถึง จำนวนเงินรายได้ประเมินต่อหนึ่งวันปรับของผู้กระทำความผิด ในขณะที่ได้กระทำความผิด ซึ่งจะถูกนำไปคิดคำนวณปรับจำนวนค่าปรับที่ผู้กระทำความผิดจะต้องชำระ ซึ่งผู้พิพากษาจะไม่ได้เป็นผู้กำหนดจำนวนรายได้วันปรับโดยตรง แต่เป็นเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมอื่น ๆ เป็นผู้กำหนดและประเมิน ทั้งนี้ ผู้พิพากษาอาจเข้ามามีบทบาทในการพิจารณาเหตุในการลดหย่อนรายได้วันปรับ ตามเอกสารหลักฐานและคำร้องขอที่ได้รับร้องขอจากผู้กระทำความผิดได้

จะเห็นได้ว่า แนวคิดเกี่ยวกับการกำหนดโทษปรับแบบ “ระบบวันปรับ” ดังกล่าวนั้นเป็นระบบการลงโทษปรับที่ทำให้เกิดความเสมอภาคระหว่างคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจยากจนและคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจร่ำรวย โดยซึ่งจำนวนค่าปรับจะสอดคล้องกับทั้งสถานะทางเศรษฐกิจของผู้กระทำความผิด และสอดคล้องกับความหนักเบาแห่งโทษของความผิดนั้น ทำให้ผู้กระทำความผิดที่ได้รับโทษปรับดังกล่าวรู้สึกถึงผลกระทบจากการลงโทษปรับที่ตนได้รับไม่ว่าผู้กระทำความผิดดังกล่าวจะมีฐานะทางเศรษฐกิจในระดับใดก็ตาม เพื่อเป็นการป้องปรามการกระทำความผิดและทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความเข็ดหลาบไม่กล้ากระทำความผิดซ้ำ ซึ่งเป็นไปตามเจตนารมณ์ของการลงโทษปรับอย่างแท้จริง ดังเช่นกรณีข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในประเทศฟินแลนด์ ที่มีมหาเศรษฐีชาวฟินแลนด์ถูกปรับเป็นเงินราวกว่า 6 ล้านบาท ด้วยสาเหตุเพียงเพราะขับรถเร็วเกินที่กฎหมายกำหนด ซึ่งแตกต่างจากกรณีของประเทศไทย ที่อัตราค่าปรับตาม พระราชบัญญัติจราจรทางบก พ.ศ.2522 เป็นอัตราค่าปรับแบบคงที่ (Fixed-sum Fine) เมื่อมีการเปรียบเทียบปรับ พนักงานสอบสวนสามารถสั่งปรับด้วยอัตราค่าปรับสูงสุดได้ตามเท่าที่กฎหมายกำหนด ซึ่งโดยส่วนมากจะมี

อัตราค่าปรับสูงสุดอยู่ที่หลักร้อยหรือหลักพันบาท ทำให้ผู้กระทำความผิดที่มีฐานะร่ำรวยหรือผู้ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่า²⁴ ย่อมรู้สึกได้รับผลกระทบจากการถูกลงโทษโดยการปรับที่น้อยกว่าผู้กระทำความผิดที่มีฐานะยากจน การกำหนดค่าปรับแบบคงที่จึงยังขาดประสิทธิภาพและยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของโทษปรับแต่อย่างใด

ซึ่งนอกจากการนำ “ระบบวันปรับ” ไปใช้กับความผิดประเภท Mala Prohibita (ความผิดจากการกระทำฝ่าฝืนกฎที่กฎหมายห้ามไว้) ดังตัวอย่างการขับรถเร็วฝ่าฝืนกฎจราจรในข้างต้นแล้ว ในต่างประเทศยังมีการนำ “ระบบวันปรับ” ไปใช้กับความผิดประเภท Mala in Se (ความผิดที่มีความชั่วร้ายในตัวเอง) เฉพาะในส่วนที่เป็นความผิดไม่ร้ายแรง และมีความเหมาะสมต่อการใช้โทษปรับแทนโทษจำคุกระยะสั้นอีกด้วย ดังตัวอย่างที่เคยเกิดขึ้นในประเทศเยอรมนี ที่ศาลเคอพิทากษาลงโทษปรับแก่ชายคนหนึ่งในฐานะลักทรัพย์เป็นจำนวน 260 วันปรับ หรือคิดเป็นจำนวนเงินราว 7.6 ล้านบาท (208,000 ยูโร = น้ำหนักการลงโทษ 260 วันปรับ x รายได้วันปรับ 800 ยูโรต่อหนึ่งวันปรับ) จากการขโมยเนื้อสัตว์ ด้วยวิธีการแอบสลับกับถุงผลไม้ที่มีราคาถูกลงกว่า ซึ่งมีส่วนต่างมูลค่าเพียงราว ๆ 470 ถึง 1,730 บาทเท่านั้น²⁵

จากทั้ง 2 กรณีตัวอย่างที่เกิดขึ้นในต่างประเทศ จะเห็นได้ว่ามีการนำ “ระบบวันปรับ” ไปใช้แทนการจำคุกระยะสั้น ทั้งในส่วนของความผิดในกลุ่ม Mala Prohibita และ Mala in Se ทั้งสองส่วนนั่นเองและนอกจากคุณสมบัติในการยับยั้งป้องปรามที่ทำให้ “ระบบวันปรับ” มีความเหมาะสมกับการนำมาใช้แก้ไขปัญหา “อาญาเพื่อ” โดยการข่มขู่มิให้คนกล้ากระทำความผิดตั้งแต่ต้นอีกทั้ง ยังสามารถนำมาแก้ไขปัญหา “นักโทษสิ้นคุณ” โดยการนำมาใช้แทนโทษจำคุกระยะสั้นได้อีกด้วย

2.3 พัฒนาการของโทษปรับ

จากเดิมที่วัตถุประสงค์การลงโทษมิใช่เพื่อการแก้แค้นทดแทน (Retribution) ซึ่งเป็นแนวคิดที่เกิดขึ้นตั้งแต่ในช่วงก่อนที่จะมีระบบกฎหมายแบบรัฐสมัยใหม่ ตามหลัก “กฎตาต่อตา” (An eye for an eye Principle) ที่มุ่งเน้นการลงโทษเพื่อให้เกิดผลกับตัวผู้กระทำความผิดที่ต่อมากถูกพัฒนากลายเป็นหลักการพื้นฐานของระบบกฎหมายในรัฐสมัยใหม่ ตาม “หลักความได้สัดส่วน” (Proportionality Principle) ที่มีแนวคิดให้รัฐเข้ามาทำหน้าที่เป็นตัวกลางในการลงโทษผู้กระทำ

²⁴ คณะก้าวหน้า. (2566). *Day-fine ไม่ใช่แค่เรื่องของค่าปรับ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://progressivemove.in.th/article/common-school/6860/>. [2566, 18 กุมภาพันธ์].

²⁵ คณะก้าวหน้า. (2566). *Day-fine ไม่ใช่แค่เรื่องของค่าปรับ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://progressivemove.in.th/article/common-school/6860/>. [2566, 18 กุมภาพันธ์].

ความผิด เพราะหากปล่อยให้มีการแก้แค้นกันเองในหมู่ประชาชน ก็อาจเกิดความวุ่นวายได้ในสังคมซึ่ง “หลักความได้สัดส่วน” ดังกล่าว ได้วางกรอบเอาไว้ว่า การลงโทษอันมีวัตถุประสงค์เพื่อการแก้แค้นทดแทนจะต้องได้สัดส่วนและไม่เกินไปกว่าความเสียหายที่ “ผู้เสียหาย” ได้รับความเสียหาย

ต่อมาภายหลัง เมื่อรูปแบบของรัฐเปลี่ยนไป โดยเฉพาะเมื่อรัฐมีขนาดใหญ่ขึ้น ก็เริ่มมีวิวัฒนาการของแนวคิดที่ใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาบทลงโทษในระบบกฎหมายขึ้นมาใหม่ นั่นก็คือ การมุ่งเน้นไปที่ผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมโดยรวม (Social Benefits) ประกอบด้วย อาทิ การลงโทษโดยมีวัตถุประสงค์ในการข่มขู่ป้องปราม (Deterrence) เพื่อไม่ให้ตัวผู้กระทำความผิดกระทำผิดซ้ำ หรือเพื่อเป็นเยี่ยงอย่างไม่ให้คนอื่นทั่วไปกล้ากระทำความผิดตาม หรือการลงโทษเพื่อตัดความสามารถในการกระทำความผิด (Incapacitation) เช่น การนำตัวผู้กระทำความผิดไปจำคุก เพื่อแยกตัวผู้กระทำความผิดออกจากสังคม ฯลฯ ซึ่งเป็นทิศทางการพัฒนาวิธีการลงโทษในระบบกฎหมายแบบรัฐสมัยใหม่ ที่สอดคล้องกับพัฒนาการของหลักสิทธิมนุษยชนที่มีวิวัฒนาการขึ้นมาตามลำดับ เป็นต้น²⁶

ด้วยทิศทางแห่งวิวัฒนาการที่เดินมาในทิศทางนี้ ทำให้วัตถุประสงค์ของการนำโทษปรับมาใช้เริ่มเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่โทษปรับถูกใช้เพื่อการลงโทษแบบ ‘กฏตาต่อตา’ ก็ถูกเปลี่ยนไปใช้เพื่อการลงโทษเชิงอรรถประโยชน์มากขึ้น อาทิ การนำโทษปรับมาใช้ลงโทษแทนโทษจำคุกระยะสั้น ซึ่งใช้กับฐานความผิดที่ไม่ใช่ความผิดร้ายแรง เพราะนอกจากจะเป็นการประหยัดงบประมาณด้านเรือนจำให้แกรัฐแล้ว รัฐยังได้รับรายได้จากโทษปรับดังกล่าวอีกด้วย และนอกเหนือจากประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับรัฐแล้ว ยังมีประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นกับสังคมและตัวผู้กระทำความผิดโดยตรงอีกก็คือ เมื่อผู้กระทำความผิดได้ชำระค่าปรับแล้ว เขาก็สามารถกลับเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม และกลับไปสร้างประโยชน์ อาทิ การเริ่มกลับไปทำงาน การกลับไปดูแลครอบครัว ฯลฯ ซึ่งเป็นการสร้างมูลค่าในระบบเศรษฐกิจให้กับสังคมได้ในทันที²⁷

สำหรับประเทศไทย โทษปรับได้มีการพัฒนาโดยเริ่มแรกมีการปรับเป็น “สินไหมพินัย” โดยหากปรับเป็น “สินไหม” ก็จะให้แก่ผู้เสียหาย และหากปรับเป็น “พินัย” ก็จะให้แก่หลวง ต่อมาได้มีการเปลี่ยนแปลงโทษปรับอีก โดยถือว่าโทษปรับเป็นการชำระโทษให้แก่รัฐซึ่งต้องชำระต่อศาล สำหรับสินไหมนั้นกลายเป็นถ้อยคำที่ว่า ค่าสินไหมทดแทนในทางแพ่ง ซึ่งหากผู้เสียหายต้องการจะให้มีการชดเชยค่าเสียหายก็ต้องดำเนินการเรียกค่าสินไหมทดแทนในลักษณะละเมิดตามกฎหมายสมัยอยุธยา เริ่มการปรับตามศักดิ์นาแต่ถือว่าเป็นโทษสถานเบา จึงมักใช้กับการลงโทษอย่างอื่น ตัวอย่างเช่น กฎมณเฑียรบาลกำหนดว่า “ระหว่างเข้าเฝ้า ถ้าผู้ใดเจรจา กระซิบกัน ให้มีโทษ

²⁶ สมยศ วงษ์ดี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 23. หน้า 10-12.

²⁷ สมยศ วงษ์ดี. อ่างแล้วเชิงอรรถที่ 23. หน้า 23.

ถึงตาย ถ้ามีผู้นำของขึ้นถวาย ผู้ใดบังอาจจึงทำให้ของแตกหัก สูญหายให้ลงโทษสามประการ ประการหนึ่ง ให้ตัดนิ้วมือเสียถึงหนึ่ง ประการหนึ่งให้ทวนด้วยลวดหนังกี่สิบที ประการหนึ่งให้ "ไหมทวิคุณ" ต่อมา มีกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 มีการนำโทษปรับมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิดอย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยยกเลิกการปรับตามศักดิ์นาอย่างเด็ดขาด มีการกำหนดวันชำระค่าปรับ มีการกำหนดให้มีการจำคุกแทนค่าปรับ ดังนั้น โทษปรับจึงมีลักษณะดังต่อไปนี้²⁸

1) เป็นโทษที่บังคับเอาแก่ทรัพย์สินของผู้กระทำผิด ซึ่งก็คือ เงิน การบังคับเอาแก่ทรัพย์สินอื่น เช่น สิ่งของ เครื่องประดับนั้น ไม่ใช่โทษปรับ

2) เงินที่บังคับได้มาหรือค่าปรับ ต้องตกเป็นของแผ่นดินหรือตกเป็นของหลวง

3) โทษปรับเป็นโทษที่อาจใช้เป็นเอกเทศโดยไม่มีโทษอื่นด้วยก็ได้ หรืออาจใช้ควบคู่กับโทษอาญาสถานอื่นก็ได้

เมื่อมีการจัดทำกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ที่ถือว่าเป็นประมวลกฎหมายอาญา ฉบับแรกของไทย ได้มีการนำโทษปรับมาใช้สำหรับผู้กระทำความผิด โดยจัดให้เป็นระบบมากขึ้น กล่าวคือ

1) ยกเลิกการปรับตามศักดิ์นาโดยเด็ดขาด

2) กำหนดวันชำระค่าปรับ

3) กำหนดให้มีการจำคุกแทนค่าปรับ

4) นำเอาความผิดตามหลักนานาอารยประเทศในเรื่องการปรับมาใช้มากยิ่งขึ้น ตามกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ.127 ได้กำหนดโทษทางอาญาไว้ 6 สถาน ได้แก่

(1) ประหารชีวิต

(2) จำคุก

(3) ปรับ

(4) อยู่ในเขตอันมีกำหนด

(5) ริบทรัพย์

(6) เรียกประกันทัณฑ์บน

สำหรับโทษปรับนั้นอยู่ในหมวดความผิดลหุโทษ คือ ปรับต่ำที่สุด 12 บาท ปรับสูงที่สุด 5,000 บาท โดยหลักแล้วโทษปรับจะใช้ควบคู่กับโทษจำคุก แต่หากปรากฏว่า ศาลพิพากษาลงโทษปรับจำเลย และจำเลยไม่นำค่าปรับไปส่งศาลภายในสิบห้าวัน ผู้พิพากษาอาจพิจารณาให้จำคุกแทนค่าปรับเป็นเงินหนึ่งบาทต่อวัน แต่ไม่เกินหนึ่งปี

²⁸ พิรุฬห์ โดสุกุลวรรณ. (2532). *การลงโทษปรับทางอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิติศาสตร์, คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. หน้า 17.

ต่อมาได้มีการจัดทำประมวลกฎหมายอาญาระบบปัจจุบันก็ได้ปรับปรุงโทษปรับให้ทันสมัยมากขึ้น โดยประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 28 วางหลักเกณฑ์ไว้ว่า บุคคลใดถูกลงโทษปรับ ผู้นั้นจะต้องชำระเงิน ตามจำนวนที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาต่อศาล อาจกล่าวได้ว่า “โทษปรับ” คือ โทษที่จำเลยซึ่งถูกพิพากษาจะต้องนำเงินมาชำระค่าปรับต่อศาลให้ครบถ้วน

2.4 ทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญา

การลงโทษทางอาญาต้องเป็นการลงโทษต่อตัวผู้กระทำความผิดโดยตรง ภายใต้กรอบของกฎหมาย กล่าวคือ การที่รัฐลงโทษบุคคลใด โทษนั้นต้องเป็นโทษที่กฎหมายบัญญัติและ การกระทำความผิดต้องเป็นการกระทำที่กฎหมายกำหนดไว้ว่าเป็นความผิด บนพื้นฐานของความเท่าเทียมที่ใช้บังคับกับทุกคนในสังคม โดยมีเจตนารมณ์เพื่อยับยั้ง ช่มชู้และป้องปรามมิให้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นในสังคม ซึ่งทฤษฎีเกี่ยวกับการลงโทษทางอาญาที่ถูกนำมาใช้ล้วนแล้วแต่มีเจตนารมณ์ที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้ทำการศึกษาถึงทฤษฎีที่เกี่ยวข้องดังต่อไปนี้

2.4.1 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน (Retributive Theory)

มีพื้นฐานความคิดมาจากลัทธิเจตจำนงเสรีที่เรียกว่า Free Will ลัทธินี้มีความเชื่อเป็นพื้นฐานว่า คนทุกคนมีเหตุผล มีอิสระที่จะคิด มีเสรีภาพในการกระทำการใดๆ ภายใต้สิ่งนี้ก็เกิดความเชื่อ และการตัดสินใจของตนเอง อีกทั้งความสามารถของบุคคลในการใช้เหตุผล การกระทำสิ่งใดคนทุกคนย่อมมีเหตุผลเป็นของตนเอง ดังนั้น มนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองที่ได้กระทำลงไป หากเป็นการกระทำที่ดี เขาย่อมได้รับผลตอบแทนที่ดี แต่หากเป็นการกระทำที่ไม่ดี หรือเป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนต่อกฎเกณฑ์ของสังคม เขาย่อมสมควรได้รับการตำหนิ หรือได้รับการลงโทษจากสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การที่สังคมลงโทษเขา เพราะเหตุผลที่มาจาก การกระทำของเขาเอง หาใช่สิ่งอื่นใดไม่ เมื่อเขากระทำเขาย่อมสมควรถูกลงโทษ การลงโทษจึงเป็นการทดแทนการกระทำผิดของเขานั้นเอง

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน ได้รับอิทธิพลมาจากความเชื่อของสำนักอาชญาวิทยาสำนักคลาสสิก (Classical School) กล่าวคือ ผู้ที่กระทำความชั่วร้ายเป็นผู้ผิดศีลธรรม ไม่ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ทางสังคม อันสมควรได้รับโทษ เพื่อตอบแทนความชั่วร้ายซึ่งตนลงมือกระทำนั้น

การลงโทษเป็นการทดแทนการกระทำผิดของเขา ในเรื่องวัตถุประสงค์ของการลงโทษ นักปราชญ์ได้อธิบายไว้ดังต่อไปนี้

แบรดลีย์ (Bradley)²⁹ นักปราชญ์ชาวอังกฤษกล่าวไว้ว่า “...ในความคิดของคนทั่วไป จะมีความรู้สึกว่าการกระทำความผิดและการลงโทษเป็นของคู่กัน การลงโทษ ก็คือการลงโทษด้วย เหตุที่ว่าเขาสมควรที่จะได้รับอันเนื่องจากการกระทำของเขา ถ้าหากว่าการลงโทษมีประโยชน์หรือ ผลอะไรก็ตามมาก็ตาม เหล่านั้นเป็นเพียงเปลือกนอก แต่เนื้อแท้แล้วคือ การที่เขาสมควรจะได้รับ โทษเนื่องจากการกระทำความผิดของเขา...”

การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มองย้อนไปในอดีตถึงการกระทำ ของบุคคลไม่ได้มองผลที่จะเกิดขึ้นในอนาคตว่า เมื่อเขาได้รับการลงโทษแล้วผลจะเป็นอย่างไร เขา จะกลับตัวเป็นคนดีได้หรือไม่

วัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน มีดังนี้

- 1) เพื่อเป็นการตอบแทนการกระทำของผู้กระทำผิด เพราะเขาสมควรที่จะได้รับโทษ เนื่องจากการกระทำผิดของเขา
- 2) เพื่อแสดงความรับผิดชอบต่อการกระทำของเขาที่ได้กระทำลงไป
- 3) เพื่อขำรงความยุติธรรมในสังคม
- 4) เพื่อรักษากฎหมาย³⁰

จะเห็นได้ว่าวัตถุประสงค์ของการลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้แค้นทดแทน คือ เพื่อเป็นการทดแทนการกระทำผิดซึ่งผู้กระทำความชั่วร้ายได้กระทำลงไป เพราะผู้กระทำผิดสมควร จะได้รับการลงโทษ อันเนื่องมาจากการกระทำความผิดของเขานั่นเอง

2.4.2 ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู (Rehabilitative Theory)

ทฤษฎีนี้เกิดขึ้นในยุคที่วิทยาศาสตร์ต้นตัว โดยมีการค้นคว้าและศึกษาด้วยการอาศัย วิธีการทางวิทยาศาสตร์ ที่เรียกว่า ปฏิกฐานนิยม (Positivist) ใช้วิธีการศึกษาเชิงประจักษ์ (Empirical method) ซึ่งเป็นการทดลองโดยวิธีสังเกต การทดลอง นักอาชญาวิทยากลุ่มนี้ นำโดย ลอมโบรโซ (Lombroso) และ กาโรฟาโล (Garofalo) และเฟอรรี (Feri) นักอาชญาวิทยาชาวอิตาลี และ ในฐานะผู้นำของสำนักอิตาลี (Italian School) ที่เห็นว่าการศึกษารื่องอาชญากรรมและการกระทำผิด ควรใช้วิธีการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการศึกษา โดยมุ่งเน้นการศึกษาเป็นรายบุคคล

²⁹ สหชน รัตนาไพจิตร. (2527). *ความประสงค์ของการลงโทษอาญา: ศึกษาเฉพาะประเทศไทยสมัยใช้กฎหมาย ลักษณะอาญาและประมวลกฎหมายอาญา*. วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. หน้า 33-34.

³⁰ ณัฐฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2565). *ทฤษฎีการลงโทษ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://grad.dpu.ac.th/>. [2565, 21 ธันวาคม].

เพื่อค้นหาสาเหตุแห่งอาชญากรรม และนำผลที่ได้มาใช้ในการแก้ไขการกระทำผิด รวมทั้งควรปรับปรุงวิธีการลงโทษให้เหมาะสมกับผู้กระทำผิด

ตามทฤษฎีนี้เชื่อว่า โทษที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดนั้น เชื่อว่าการลงโทษนั้นเป็นไปเพื่อแก้ไขฟื้นฟูผู้ซึ่งกระทำความชั่วร้ายให้สามารถกลับกลายเป็นคนดีผู้สังคม เพื่อไม่ให้ผู้กระทำผิดกลับมาระทำผิดซ้ำ รวมทั้งพยายามที่จะช่วยให้ผู้กระทำผิดกลับคืนสู่สังคมและสามารถใช้ชีวิตได้อย่างปกติ ดังนั้น จึงควรจัดให้มีการอบรม การศึกษา ให้กับผู้กระทำความชั่วเพื่อที่จะสามารถนำวิชาความรู้ไปประกอบอาชีพสุจริตในการดำเนินชีวิตได้ เช่น การฝึกอบรมอาชีพ ประกอบกับไม่ทำให้ผู้กระทำความชั่วร้ายรู้สึกว่ามีไรค่า มีปมด้อย เมื่อถูกพิพากษาลงโทษ

เคทเวย์ (George F. Kirchway) ให้ทัศนะว่า³¹ “...การลงโทษไม่สามารถยับยั้ง ผู้ซึ่งหย่อนความรับผิดชอบได้เพราะว่าเขาไม่รู้ถึงผลร้ายที่จะได้รับจากการกระทำผิดไม่สามารถที่จะยับยั้งบุคคลวิกลจริตได้ เพราะว่าเขาพยายามขัดแย้งกับบรรทัดฐานของสังคมอยู่แล้ว ไม่สามารถยับยั้งผู้ที่กระทำผิดด้วยความฉลาดได้ เพราะว่าเขาย่อมไม่คิดว่าจะถูกจับได้ ไม่สามารถยับยั้งผู้ซึ่งกระทำความผิดโดยกระทันหันได้ เพราะว่าแรงกระตุ้นให้กระทำความผิดมีเร็วกว่าที่จะคิดถึงเหตุผล ถ้าการลงโทษไม่สามารถยับยั้งบุคคลเหล่านี้ได้แล้ว แล้วใครกันที่การลงโทษจะยับยั้งได้ก็คงจะมีแต่บุคคลซึ่งมีมาตรฐานความประพฤติที่ดีและไม่ละเมิดกฎหมายอยู่แล้ว ซึ่งไม่จำเป็นต้องอาศัยการลงโทษเพื่อเป็นการยับยั้งมางูเลย...”

จะเห็นได้ว่า การลงโทษจึงควรมีไว้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟูผู้กระทำความผิดให้กลับคืนสู่สังคม และใช้ชีวิตด้วยความเป็นปกติสุข มากกว่าการลงโทษเพื่อข่มขู่ให้หวาดกลัว

ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูเป็นทฤษฎีที่มาพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์ซึ่งมุ่งเน้นถึงความมีเหตุผล การศึกษาเชิงประจักษ์ มีการนำความรู้ทางด้านสังคมศาสตร์มาใช้ อีกทั้งนำวิธีการศึกษาแบบเชิงประจักษ์นิยม (Empirical Method) มาใช้ในวงการกฎหมายเพื่อศึกษาถึงต้นเหตุของการกระทำผิด ซึ่งได้ดำเนินการศึกษา วิเคราะห์ และเก็บข้อมูลด้วยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่เพียงแต่ใช้เหตุผลทางตรรกวิทยา (rational) อย่างเดียว

วัตถุประสงค์การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู มีดังนี้

1) มุ่งศึกษาและทำความเข้าใจสาเหตุแห่งการกระทำชั่ว ซึ่งเน้นที่บุคคลผู้กระทำชั่ว และสิ่งแวดล้อม

2) เพื่อที่จะหาทางแก้ไขผู้กระทำความชั่วมากกว่าให้ผู้กระทำชั่วรับโทษ

3) สามารถทำให้ผู้กระทำชั่วกลับคืนสู่สังคมได้ และสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้ตามปกติ

³¹ สหธน รัตนไพจิตร. (2524). ทฤษฎีการลงโทษ: การนิติบัญญัติ. *วารสารนิติศาสตร์*, 12, หน้า 59-60.

ทฤษฎีนี้จึงเรียกว่า “ทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู” (Rehabilitative Theory)³²

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์การลงโทษตามทฤษฎีการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟู คือ เพื่อเป็นการแก้ไขฟื้นฟูตัวผู้กระทำความชั่วร้ายให้กลับตัวเป็นคนดี และมีให้กระทำผิดซ้ำ รวมทั้งการพยายามทำให้ผู้กระทำความผิดสามารถกลับเข้าสู่สังคมของตนเอง สามารถใช้ชีวิตร่วมกับบุคคลอื่น ๆ ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข

2.4.3 การลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง (Deterrence Theory)

แนวความคิดของวัตถุประสงค์ของการลงโทษแบบนี้ เป็นผลมาจากแนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิม (Classical School) ซึ่งเชื่อว่าการกระทำผิดเกิดขึ้นจากคนไม่เกรงกลัวกฎหมายหรือการบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีเหตุมีผล และมีเจตจำนงอิสระ (Free Will) ที่จะเลือกหรือไม่เลือกทำอะไรก็ได้ โดยเลือกทำในสิ่งที่จะทำให้ตนเองได้รับประโยชน์และพอใจ แต่ไม่เลือกทำสิ่งที่ทำให้เกิดความทุกข์และความเจ็บปวดมนุษย์จึงต้องรับผิดชอบต่อการกระทำของตนเอง การทำความผิดจึงเกิดจากการเลือกกระทำของตนเองเนื่องจากเห็นว่าได้ประโยชน์มากกว่าจึงกล้าเสี่ยงทำผิด การลงโทษจึงควรมีขึ้นเพื่อป้องกันการกระทำความผิด โดยการทำให้ผู้กระทำความผิดรู้สึกว่าการกระทำก่อให้เกิดความเจ็บปวดและไม่ก่อให้เกิดผลดีเลย เมื่อมนุษย์ได้รับความเจ็บปวดจากการกระทำความผิดมากกว่าได้รับความพอใจแล้วเขาก็จะหลีกเลี่ยงที่จะกระทำความผิด แนวความคิดของสำนักอาชญาวิทยาดั้งเดิมนั้นการลงโทษเพื่อป้องกันอาชญากรรมหรือข่มขวัญยับยั้งไม่ให้เกิดการกระทำความผิดขึ้นอีกในอนาคต ซีซาร์ เบ็คคาเรีย กล่าวไว้อย่างชัดเจนว่า การลงโทษต้องมุ่งผลในการป้องกัน ซึ่งผลของการลงโทษก่อให้เกิดการข่มขวัญยับยั้ง 2 ลักษณะ คือ การข่มขวัญยับยั้งโดยทั่วไป (General Deterrence) และการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะราย (Special Deterrence) การข่มขวัญยับยั้งโดยทั่วไปเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อข่มขวัญหรือป้องกันไม่ให้คนอื่นในสังคมกระทำความผิดแบบเดียวกัน เพราะเกรงกลัวต่อการลงโทษ เช่น การลงโทษจำคุกจะทำให้คนทั่วไปเห็นว่าทำผิดแล้วต้องติดคุกต้องลำบาก ทำให้เกิดความเกรงกลัวไม่กล้าทำผิดเพราะเห็นแบบอย่าง ส่วนการข่มขวัญยับยั้งเฉพาะรายเป็นการลงโทษผู้กระทำความผิดเพื่อให้ผู้กระทำความผิดนั้นเข็ดกลัวต่อการลงโทษ และไม่กล้าทำผิดซ้ำขึ้นอีก เนื่องจากได้รู้รับรู้ความรู้สึกของความยากลำบากหรือความเจ็บปวดจากการถูกลงโทษ เป็นผลให้ต้องไตร่ตรองในการกระทำผิดว่าจะคุ้มค่าหรือไม่กับความเจ็บปวดที่เคยได้รับมา

³² ธีรรัฐวัฒน์ สุทธิโยธิน. (2565). *ทฤษฎีการลงโทษ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://grad.dpu.ac.th/>. [2565, 21 ธันวาคม].

แต่การที่จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญและยับยั้ง จะต้องทำให้การลงโทษนั้น เรย์ เจฟเฟอร์รี่ กล่าวไว้ว่า จะต้องมีความแน่นอน รวดเร็ว เสมอภาค และโทษที่เหมาะสม กล่าวคือมี ลักษณะ 4 ประการ³³

1) การลงโทษต้องมีความแน่นอนในการนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ กล่าวคือเมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องทำให้ผู้กระทำความผิดมีโอกาสหลุดรอดจากการถูกจับกุมลงโทษไปได้ยาก ซึ่งจะมีผลในการข่มขวัญและยับยั้งให้คนทั่วไปและผู้กระทำความผิดเกิดความเกรงกลัวไม่กล้าเสี่ยงกระทำความผิดขึ้นอีก เพราะทำผิดแล้วต้องถูกจับก็ไม่คุ้มค่า

2) การลงโทษจะต้องกระทำได้อย่างรวดเร็ว เมื่อมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วจะต้องสามารถนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษได้อย่างรวดเร็วให้ “เห็นผลทันตา” จึงจะทำให้ผู้กระทำความผิดและคนทั่วไปเห็นเป็นตัวอย่างว่าเมื่อกระทำความผิดแล้วจะได้รับผลร้ายเช่นไร ในทางตรงกันข้ามหากมีการกระทำความผิดเกิดขึ้นแล้วอีก 3 ปีต่อมาจึงจะสามารถจับกุมตัวผู้กระทำความผิดได้ หรืออีก 5 ปีต่อมา กว่าศาลจะลงโทษผู้กระทำความผิด ก็จะทำให้คนทั่วไปลืมถึงเรื่องราวการกระทำความผิดที่เกิดขึ้น และทำให้การลงโทษไม่มีผลในการข่มขวัญยับยั้งเพราะไม่เห็นผลทันตา ดังนั้น หากเป็นกรณีการกระทำความผิดในคดีที่สะท้อนขวัญประชาชนหรือคดีที่ประชาชนให้ความสนใจ กระบวนการยุติธรรมโดยตำรวจ อัยการ ศาล อาจารย์ร่วมมือกันในการเร่งดำเนินคดี เพื่อให้ผู้ต้องหาได้รับการพิจารณาตัดสินโดยเร็ว ก็จะทำให้การลงโทษมีผลในการข่มขวัญยับยั้งมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม แม้หลักการของการลงโทษเพื่อเป็นการข่มขวัญยับยั้งจะมุ่งในการป้องกันอาชญากรรม แต่ก็ปรากฏว่าในประเทศที่มีการลงโทษอย่างเฉียบขาดและรุนแรงก็ยังมีอาชญากรรมเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป ทำให้เกิดข้อสงสัยว่าการลงโทษจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้งการกระทำความผิดได้จริงหรือและแค่ไหน เพียงไร นอกจากนี้ การลงโทษเพื่อมุ่งข่มขวัญยับยั้งนั้นยังไม่สามารถทำให้ผู้กระทำความผิดเกิดความสามารถที่จะยับยั้งได้ เพียงแต่ทำให้เกิดความเกรงกลัว อาจไม่เพียงพอที่จะทำให้เกิดการยับยั้งได้ เช่น กรณีผู้กระทำความผิดเพราะมีบุคลิกภาพบกพร่องหรือขาดความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพอันจะนำไปสู่การกระทำความผิด ดังนั้น ไม่ว่าจะลงโทษรุนแรงอย่างไรก็เพียงพอทำให้เกิดความเกรงกลัวแต่ไม่เกิดความสามารถที่จะยับยั้งนั้น คือ ไม่ได้ทำให้เหตุผลผลักดันไปสู่การกระทำความผิดหมดไป

ข้อจำกัดของวัตถุประสงค์ในการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้งอีกประการหนึ่งก็คือ การใช้โทษเป็นเครื่องมือในการยับยั้งนั้นเป็นการยับยั้งที่เกิดจากความเกรงกลัว การลงโทษไม่ได้เกิดจากจิตใจที่ติงามหรือการยับยั้งจากภายใน คือ เพราะการเป็นผู้มีวินัยหรือมีจิตใจที่ไม่คิดจะทำความผิดแม้

³³ นัทธี จิตสว่าง. (2565). *วัตถุประสงค์ในการลงโทษ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/454719>. [2565, 21 ธันวาคม].

มีโอกาส ซึ่งเป็นเรื่องของการขัดเกลาทางสังคมและเป็นปัจจัย ที่สำคัญในการที่จะป้องกันอาชญากรรม

3) การลงโทษต้องมีความเสมอภาค โดยผู้ที่กระทำผิดจะต้องถูกลงโทษ เท่าเทียมกัน ไม่มีการเลือกปฏิบัติ ซึ่งจะมีผลให้ผู้กระทำผิดหรือผู้ที่คิดจะทำผิดไม่มีโอกาสแก้ตัว หรือหาทางหลีกเลี่ยงหรือหาข้อยกเว้นจากการถูกลงโทษถ้าทำผิด การลงโทษจึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง หากเมื่อมีการกระทำผิดแล้วบางคนได้รับโทษ บางคนมีข้อยกเว้น ก็จะทำให้การลงโทษไม่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ต่างหาช่องทางที่จะหลบหลีกหรือหาข้อยกเว้นที่ไม่ต้องรับโทษทำให้ไม่มีความเกรงกลัวต่อโทษ

4) การลงโทษจะต้องมีบทลงโทษที่เหมาะสมและทัดเทียมกับความผิด หากบทลงโทษเบาเกินไปไม่ได้สัดส่วนกับการกระทำผิด ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดและคนทั่วไป ไม่เกิดความเกรงกลัว และคุ่มค่าที่จะเลี่ยงกระทำผิด แต่หากบทลงโทษหนักเกินไป ก็จะทำให้ผู้กระทำผิดพยายามปกปิดการกระทำผิดของตนเอง โดยการทำร้ายเหยื่อหรือทำให้เหยื่อได้รับผลร้ายมากขึ้น เช่น หากใช้โทษประหารชีวิตกับการปล้นหรือข่มขืนจะกระตุ้นให้มีการปล้นแล้วฆ่าเจ้าทุกข์หรือข่มขืนแล้วฆ่ามากขึ้นเพื่อปกปิดการกระทำผิดของตนเองเพราะโทษเท่ากัน ในขณะที่เดียวกันกระบวนการยุติธรรมจะต้องทำงานหนักมากขึ้นในการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษ เพราะยังมีโทษหนักยิ่งต้องมีการพิสูจน์หรือมีพยานหลักฐานที่ชัดเจน ศาลจึงจะสั่งลงโทษ หากพยานหลักฐานหรือการฟ้องร้องดำเนินคดีไม่รัดกุมพอก็จะเป็นโอกาสให้ผู้กระทำผิดหลุดรอดจากการถูกลงโทษไปได้ ดังนั้น โทษจึงต้องมีความเหมาะสมและทัดเทียมกับการกระทำผิด จึงจะมีผลในการข่มขวัญยับยั้ง

2.4.4 การลงโทษเพื่อตัดโอกาสกระทำผิด (Incapacitation Theory)

การป้องกันสังคมหรือการตัดโอกาสกระทำผิดนี้ มีหลักการว่าอาชญากรรมย่อมไม่เกิดขึ้น ถ้าไม่มีอาชญากรหรืออาชญากรไม่มีโอกาสที่จะทำผิด การลงโทษเพื่อเป็นการตัดโอกาสกระทำผิด มีวัตถุประสงค์ที่คล้ายกับวัตถุประสงค์ของการลงโทษเพื่อข่มขวัญยับยั้ง คือ เพื่อการป้องกันอาชญากรรม แต่แตกต่างกันว่าตามหลักการของการลงโทษเพื่อการข่มขวัญยับยั้งมุ่งให้เกิดความเกรงกลัวไม่กระทำผิดขึ้นอีก ส่วนการลงโทษเพื่อตัดโอกาสมุ่งป้องกันการกระทำผิดซ้ำโดยการทำให้เขาหมดโอกาสที่จะกระทำผิดขึ้นได้ ซึ่งวิธีการที่จะจับผู้กระทำผิดอาจทำได้โดยการเนรเทศเพื่อป้องกันสังคมจากอาชญากร โดยการกักอาชญากร ไปอยู่ที่อื่นเพื่อให้สังคมปลอดภัย เช่น อังกฤษเคยส่งนักโทษไปไว้ที่ออสเตรเลีย หรือโดยการทำลายอวัยวะเพื่อตัดโอกาสผู้กระทำผิดในการประกอบอาชญากรรม เช่น ตัดมือพวกลักขโมย ทำให้หมดโอกาสลักขโมย หรือการประหารชีวิต³⁴

³⁴ นัทธี จิตสว่าง. (2565). *วัตถุประสงค์ในการลงโทษ*. (ออนไลน์). เข้าถึงได้จาก: <https://www.gotoknow.org/posts/454719>. [2565, 21 ธันวาคม].

สำหรับวิธีการลงโทษที่สนองต่อวัตถุประสงค์นี้ และใช้กันแพร่หลายในปัจจุบันก็คือ การจำคุกโดยการกันผู้กระทำผิดออกไปจากสังคมให้สังคมปลอดภัย แต่การจำคุกเป็นวิธีที่แยกผู้กระทำผิดออกจากสังคมเป็นการชั่วคราว เพราะการลงโทษจำคุกเพื่อสนองต่อวัตถุประสงค์นี้ ไม่ได้เป็นวิธีที่ดีที่สุด เนื่องจากผู้กระทำผิดยังคงต้องกลับมาอยู่ในสังคมในท้ายที่สุด แม้จะเป็นโทษจำคุกตลอดชีวิตซึ่งมักจะมีการลดโทษ และเมื่อกลับมาแล้วผู้กระทำผิดอาจมีความโกรธแค้นสังคมมากยิ่งขึ้น เป็นผลต่อเนื่องจากการลงโทษที่เขาได้รับ หรือปรับตัวเข้ากับสังคมยากขึ้น เพราะสังคมไม่ยอมรับเนื่องจากมีตราบาปเป็นคนที่คุก